

5. Система фінансового моніторингу в Україні

5.1. Система та суб'єкти фінансового моніторингу

Система фінансового моніторингу складається з двох рівнів – первинного та державного.

На державному рівні суб'єктами державного фінансового моніторингу є:

- центральні органи виконавчої влади та Національний банк України, які відповідно до закону виконують функції регулювання та нагляду за діяльністю юридичних осіб, що забезпечують здійснення фінансових операцій;
- спеціально уповноважений орган виконавчої влади з питань фінансового моніторингу – центральний орган виконавчої влади із спеціальним статусом, а саме Державний комітет фінансового моніторингу України (до 01. 01. 2005 року – Державний департамент фінансового моніторингу).

Державний департамент фінансового моніторингу здійснює обов'язковий фінансовий моніторинг, тобто сукупність заходів з аналізу інформації щодо фінансових операцій, що надається суб'єктами первинного фінансового моніторингу, а також заходів з перевірки такої інформації відповідно до законодавства України.

До суб'єктів державного фінансового моніторингу, які відповідно до законодавства виконують функції регулювання та нагляду за суб'єктами первинного фінансового моніторингу, належать:

- ❖ Національний банк України;
- ❖ Державна комісія з цінних паперів та фондового ринку;
- ❖ спеціально уповноважений орган виконавчої влади у сфері регулювання ринків фінансових послуг, а саме Державна комісія з регулювання ринків фінансових послуг України.

Зазначимо, що державне регулювання ринків фінансових послуг здійснюється:

- ❖ Національним банком України – щодо ринку банківських послуг;
- ❖ Державною комісією з цінних паперів та фондового ринку – щодо ринків цінних паперів та похідних цінних паперів;
- ❖ Державною комісією з регулювання ринків фінансових послуг України – щодо інших ринків фінансових послуг.

Відзначимо, що державне регулювання діяльності з надання фінансових послуг здійснюється шляхом:

- 1) ведення державних реєстрів фінансових установ та ліцензування діяльності з надання фінансових послуг;
- 2) нормативно-правового регулювання діяльності фінансових установ;
- 3) нагляду за діяльністю фінансових установ;
- 4) застосування уповноваженими державними органами заходів впливу;
- 5) проведення інших заходів з державного регулювання ринків фінансових послуг.

Фінансова послуга – це операції з фінансовими активами, що здійснюються в інтересах третіх осіб за власний рахунок чи за рахунок цих осіб, а у випадках, передбачених законодавством, – і за рахунок залучених від інших осіб фінансових активів, з метою отримання прибутку або збереження реальної вартості фінансових активів.

Фінансові активи – кошти, цінні папери, боргові зобов'язання та право вимоги боргу, що не віднесені до цінних паперів.

Таким чином, кожний з вказаних державних органів, під час регулювання відповідних ринків фінансових послуг, здійснює регулювання відповідної діяльності з надання фінансових послуг, шляхом регулювання та нагляду за діяльністю певних фінансових установ та ліцензування діяльності з надання певних фінансових послуг.

Підсумовуючи наведене, зазначимо, що на державному рівні, на сьогодні, до системи фінансового моніторингу входять чотири державні органи, з чітко розподіленими між ними сферами дій, які є суб'єктами державного фінансового моніторингу, а саме:

- ❖ Державний комітет фінансового моніторингу України;
- ❖ Державна комісія з цінних паперів та фондового ринку;
- ❖ Державна комісія з регулювання ринків фінансових послуг України;
- ❖ Національний банк України.

Однак можуть бути і інші не вказані у наведеному переліку державні органи, які на сьогодні не належать до системи фінансового моніторингу на державному рівні, але які виконують функції регулювання та нагляду за діяльністю юридичних осіб, що забезпечують здійснення фінансових операцій. Так, наприклад, з 11.04.2006 року Міністерство фінансів України здійснює ліцензування організації з проведення азартних ігор (гральних закладів).

На провадження діяльності з організації та проведення азартних ігор видається ліцензія на кожну особу, що провадить таку діяльність на гральних автоматах, на кожний пункт тоталізатора у разі провадження букмекерської діяльності, на кожний електронний сервер у разі провадження діяльності з організації та проведення азартних ігор в електронному (віртуальному) казино, на кожний гральний зал у разі провадження діяльності з організації та проведення азартних ігор у казино та інших азартних ігор.

На первинному рівні суб'єктами первинного фінансового моніторингу є:

- банки;
- страхові установи;
- інші фінансові установи;
- платіжні організації;
- члени платіжних систем;
- еквайрингові установи;
- клірингові установи;
- товарні біржі;
- фондові біржі;
- інші біржі;
- професійні учасники ринку цінних паперів;
- інститути спільного інвестування;
- ломбарди;
- підприємства, організації, які здійснюють управління інвестиційними фондами;
- підприємства, організації, які здійснюють управління недержавними пенсійними фондами;
- підприємства і об'єднання зв'язку;
- інші некредитні організації, які здійснюють переказ грошових коштів;
- гральні заклади;
- юридичні особи, які проводять будь-які лотереї;
- інші юридичні особи, які відповідно до законодавства здійснюють фінансові операції.

Наведемо деякі уточнення.

Відповідно до ст. 83 Цивільного кодексу України:

- юридичні особи можуть створюватися у формі товариств, установ та в інших формах, встановлених законом;
- установою є організація, створена однією або кількома особами (засновниками), які не беруть участі в управлінні нею, шляхом об'єднання (виділення) їхнього майна для досягнення мети, визначеної засновниками, за рахунок цього майна;
- особливості правового статусу окремих видів установ встановлюються законом.

Страхові установи – це страхові компанії, страхові брокери, перестрахові брокери та страхові агенти, які є юридичними особами та інші юридичні особи діяльність яких передбачена у Законі України «Про

страхування» на страховому ринку та регулюється Державною комісією з регулювання ринків фінансових послуг України.

Фінансова установа — це юридична особа, яка відповідно до закону надає одну чи декілька фінансових послуг та яка внесена до відповідного реєстру у порядку, встановленому законом.

До фінансових установ належать:

- банки;
- кредитні спілки;
- ломбарди;
- лізингові компанії;
- довірчі товариства;
- страхові компанії;
- установи накопичувального пенсійного забезпечення;
- інвестиційні фонди;
- інвестиційні компанії;
- інші юридичні особи, виключним видом діяльності яких є надання фінансових послуг.

Та нагадаємо, що:

фінансова послуга — операції з фінансовими активами, що здійснюються в інтересах третіх осіб за власний рахунок чи за рахунок цих осіб, а у випадках, передбачених законодавством, — і за рахунок залучених від інших осіб фінансових активів, з метою отримання прибутку або збереження реальної вартості фінансових активів;

фінансові активи — кошти, цінні папери, боргові зобов'язання та право вимоги боргу, що не віднесені до цінних паперів.

Професійні учасники ринку цінних паперів — особи, які здійснюють професійну діяльність на ринку цінних паперів.

Ліцензування професійної діяльності на ринку цінних паперів здійснює Державна комісія з цінних паперів та фондового ринку.

Державна комісія з цінних паперів та фондового ринку у встановленому нею порядку видає ліцензії на такі види діяльності на ринку цінних паперів:

- 1) брокерська діяльність — укладення торговцем цінними паперами цивільно-правових договорів (зокрема договорів комісії, доручення) щодо цінних паперів від свого імені (від імені іншої особи), за дорученням і за рахунок іншої особи;
- 2) дилерська діяльність — укладення торговцем цінними паперами цивільно-правових договорів щодо цінних паперів від свого імені та за свій рахунок з метою перепродажу, крім випадків, передбачених законом;
- 3) андеррайтинг — розміщення (підписка, продаж) цінних паперів торговцем цінними паперами за дорученням, від імені та за рахунок емітента;
- 4) діяльність з управління цінними паперами — діяльність, яка провадиться торговцем цінними паперами від свого імені за винагороду протягом визначеного строку на підставі договору про управління переданими йому цінними паперами та грошовими коштами, призначеними для інвестування в цінні папери, а також отриманими в процесі цього управління цінними паперами та грошовими коштами, які належать на праві власності установнику управління, в його інтересах або в інтересах визначених ним третіх осіб;
- 5) діяльність з управління активами — професійна діяльність учасника фондового ринку — компанії з управління активами, що провадиться нею за винагороду від власного імені або на підставі відповідного договору про управління активами, які належать інституційним інвесторам на праві власності;
- 6) діяльність з управління іпотечним покриттям — діяльність, що здійснюється за винагороду банком чи іншою фінансовою установою згідно з відповідним договором про управління іпотечним покриттям;

- 7) депозитарна діяльність депозитарію цінних паперів — діяльність з надання послуг щодо зберігання цінних паперів, обслуговування правочинів щодо цінних паперів на рахунках зберігачів цінних паперів, а також операцій емітента щодо випущених ними цінних паперів;
- 8) депозитарна діяльність зберігача цінних паперів — діяльність з надання послуг щодо зберігання цінних паперів, обслуговування правочинів щодо цінних паперів на рахунках власників цінних паперів;
- 9) діяльність із ведення реєстру власників іменних цінних паперів — збір, фіксація, обробка, зберігання та надання даних, які складають систему реєстру власників іменних цінних паперів, щодо іменних цінних паперів, їх емітентів і власників;
- 10) діяльність з організації торгівлі на фондовому ринку — діяльність професійного учасника фондового ринку (організатора торгівлі) із створення організаційних, технологічних, інформаційних, правових та інших умов для збирання та поширення інформації стосовно попиту і пропозицій, проведення регулярних торгів фінансовими інструментами за встановленими правилами, централізованого укладання і виконання договорів щодо фінансових інструментів, у тому числі здійснення клірингу та розрахунків за ними, та розв'язання спорів між членами організатора торгівлі;
- 11) розрахунково-клірингова діяльність — діяльність з визначення взаємних зобов'язань за договорами щодо цінних паперів і розрахунків за ними.

Не вважається професійною діяльністю з торгівлі цінними паперами:

- розміщення емітентом власних цінних паперів;
- викуп емітентом власних цінних паперів;
- проведення юридичними особами та фізичними особами — підприємцями розрахунків з використанням векселів та/або заставних;
- провадження юридичними особами на підставі договорів комісії або договорів доручення купівлі-продажу (обміну) цінних паперів через торговця цінними паперами, який має ліцензію на провадження брокерської діяльності, а також на підставі договорів купівлі-продажу або міни, укладених безпосередньо з торговцем цінними паперами;
- внесення цінних паперів до статутного капіталу юридичних осіб.

9. Без участі торговця цінними паперами можуть здійснюватися такі операції:

- дарування та спадкування цінних паперів;
- операції, пов'язані з виконанням рішення суду;
- придбання акцій відповідно до законодавства про приватизацію.

Професійні учасники фондового ринку — юридичні особи, які на підставі ліцензії, виданої Державною комісією з цінних паперів та фондового ринку, провадять на фондовому ринку професійну діяльність, види якої визначені законами України.

На фондовому ринку здійснюються такі види професійної діяльності:

- діяльність з торгівлі цінними паперами;
- діяльність з управління активами інституційних інвесторів;
- депозитарна діяльність;
- діяльність з організації торгівлі на фондовому ринку.

Професійна діяльність на фондовому ринку здійснюється виключно на підставі ліцензії, що видається Державною комісією з цінних паперів та фондового ринку.

Професійна діяльність з торгівлі цінними паперами на фондовому ринку провадиться торговцями цінними паперами — господарськими товариствами, для яких операції з цінними паперами є виключним видом діяльності, а також банками.

Професійна діяльність з торгівлі цінними паперами включає:

- брокерську діяльність;
- дилерську діяльність;
- андеррайтинг;

- діяльність з управління цінними паперами.

Діяльність з управління активами інституційних інвесторів — професійна діяльність учасника фондового ринку — компанії з управління активами, що провадиться нею за винагороду від свого імені або на підставі відповідного договору про управління активами інституційних інвесторів.

Діяльність з організації торгівлі на фондовому ринку — діяльність професійного учасника фондового ринку (організатора торгівлі) із створення організаційних, технологічних, інформаційних, правових та інших умов для збирання та поширення інформації стосовно попиту і пропозицій, проведення регулярних торгів фінансовими інструментами за встановленими правилами, централізованого укладення і виконання договорів щодо фінансових інструментів, у тому числі здійснення клірингу та розрахунків за ними, та розв'язання спорів між членами організатора торгівлі. Організаторами торгівлі є фондові біржі.

Інститут спільного інвестування — це корпоративний інвестиційний фонд або пайовий інвестиційний фонд, який провадить діяльність, пов'язану з об'єднанням (залученням) грошових коштів інвесторів з метою отримання прибутку від вкладення їх у цінні папери інших емітентів, корпоративні права та нерухомість.

Корпоративний інвестиційний фонд — це інститут спільного інвестування, який створюється у формі відкритого акціонерного товариства і провадить виключно діяльність із спільного інвестування.

Пайовий інвестиційний фонд — це активи, що належать інвесторам на праві спільної часткової власності, перебувають в управлінні компанії з управління активами та обліковуються останньою окремо від результатів її господарської діяльності. Пайовий інвестиційний фонд не є юридичною особою.

Недержавний пенсійний фонд — юридична особа, створена відповідно до цього Закону, яка має статус неприбуткової організації (непідприємницького товариства), функціонує та провадить діяльність виключно з метою накопичення пенсійних внесків на користь учасників пенсійного фонду з подальшим управлінням пенсійними активами, а також здійснює пенсійні виплати учасникам зазначеного фонду у визначеному Законом України «Про недержавне пенсійне забезпечення» порядку.

Адміністратором недержавного пенсійного фонду може бути:

- юридична особа, яка надає професійні послуги з адміністрування недержавних пенсійних фондів (професійний адміністратор);
- юридична особа — одноосібний засновник корпоративного пенсійного фонду, який прийняв рішення про самостійне здійснення адміністрування такого фонду;
- компанія з управління активами.

Юридична особа, яка має намір провадити діяльність з адміністрування пенсійних фондів, повинна отримати в Державній комісії з регулювання ринків фінансових послуг України ліцензію на провадження діяльності з адміністрування пенсійних фондів.

Таким чином первинний рівень системи фінансового моніторингу складається з цілої мережі суб'єктів первинного фінансового моніторингу перелік яких не є повністю визначеним, та залежить від статусу та функцій, які виконують особи на різних ринках послуг.

Суб'єкти первинного фінансового моніторингу провадять внутрішній фінансовий моніторинг, тобто здійснюють діяльності по виявленню, фінансових операцій, що підлягають обов'язковому фінансовому моніторингу, та інших фінансових операцій, що можуть бути пов'язані з легалізацією (відмиванням) доходів.

5.2. Суб'єкти первинного фінансового моніторингу, їх завдання та обов'язки

Суб'єкт первинного фінансового моніторингу на підставі та на виконання Закону України «Про запобігання та протидію легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом» зобов'язаний:

- запобігати залученню працівників суб'єкта до легалізації (відмивання) доходів, одержаних злочинним шляхом;
- забезпечувати проведення внутрішнього фінансового моніторингу;
- розробити, затвердити та постійно поновлювати правила внутрішнього фінансового моніторингу і програми його здійснення з урахуванням вимог чинного законодавства і нормативно-правових актів Держфінмоніторингу України, та ознайомити з ними всіх працівників суб'єкта первинного фінансового моніторингу;
- попередити всіх працівників суб'єкта первинного фінансового моніторингу про відповідальність за порушення законодавства щодо запобігання та протидії легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, та фінансування тероризму
- з урахуванням вимог чинного законодавства і нормативно-правових актів Держфінмоніторингу України призначити працівника, відповідального за проведення внутрішнього фінансового моніторингу. У разі наявності у суб'єкта первинного фінансового моніторингу відокремлених підрозділів, призначити працівника відповідального за проведення внутрішнього фінансового моніторингу суб'єкта у відокремленому підрозділі. На час відсутності працівника відповідального за проведення внутрішнього фінансового моніторингу або неможливості виконання покладених на нього обов'язків призначити особу, що виконує його обов'язки. Повідомити у встановленій формі Держфінмоніторингу України про призначення або звільнення працівника відповідального за проведення внутрішнього фінансового моніторингу (або особи, що тимчасово виконує його обов'язки) протягом трьох робочих днів з моменту призначення, тимчасового призначення або звільнення, надіславши форму 1-ФМ;
- забезпечувати підготовку персоналу щодо виявлення фінансових операцій, що підлягають обов'язковому або внутрішньому фінансовому моніторингу відповідно до цього Закону, шляхом проведення освітніх та практичних заходів;
- перед здійсненням фінансової операції або не пізніше наступного робочого дня після її здійснення забезпечувати виявлення фінансових операцій, що відповідно до цього Закону підлягають обов'язковому або внутрішньому фінансовому моніторингу;
- проводити на підставі наданих оригіналів або копій документів, що засвідчені нотаріально чи підприємством (установою, організацією), яке їх видало ідентифікацію своїх клієнтів, особи, яка здійснює фінансову операцію, що підлягає обов'язковому або внутрішньому фінансовому моніторингу відповідно до цього Закону, або відкриває рахунок або за наявності підстав вважати, що інформація щодо ідентифікації особи потребує уточнення. У разі якщо особа діє як представник іншої особи, або у суб'єкта первинного фінансового моніторингу виникає сумнів стосовно того, що особа виступає від власного імені або вигодоодержувачем є інша особа, ідентифікувати також особу, від імені якої здійснюється фінансова операція або яка є вигодоодержувачем;
- зберігати документи, які стосуються ідентифікації осіб, якими здійснено фінансову операцію, що згідно з цим Законом підлягає обов'язковому або внутрішньому фінансовому моніторингу, та всю документацію про здійснення фінансової операції протягом п'яти років після проведення такої фінансової операції;
- забезпечувати реєстрацію виявлених фінансових операцій, що відповідно до цього Закону підлягають обов'язковому або внутрішньому фінансовому моніторингу, у порядку встановленому Кабінетом Міністрів України не пізніше наступного робочого дня після її здійснення;
- у випадку, коли у працівників суб'єкта первинного фінансового моніторингу, який здійснює фінансову операцію, виникають мотивовані підозри, що фінансова операція здійснюється з метою легалізації (відмивання) доходів, надавати Держфінмоніторингу України інформацію про таку фінансову операцію;
- у випадку, коли працівники суб'єкта первинного фінансового моніторингу, які здійснюють фінансову операцію, підозрюють або повинні були б підозрювати, що така фінансова операція пов'язана, має відношення або призначена для фінансування терористичної діяльності, терористичних актів чи терористичних організацій, вони зобов'язані негайно повідомити про такі фінансові операції Держфінмоніторингу України та Антитерористичний центр при Службі безпеки України;

- працівники суб'єкта первинного фінансового моніторингу зобов'язані зупинити проведення фінансової операції на строк до двох робочих днів, якщо її учасником або вигодоодержувачем за нею є особа, яку включено до переліку осіб, пов'язаних із здійсненням терористичної діяльності, і в той же день повідомити про це Держфінмоніторинг України та Антитерористичний центр при Службі безпеки України. У разі одержання від Держфінмоніторингу України рішення про подальше зупинення такої операції на строк до п'яти робочих днів, продовжити зупинення такої операції на вказаний у рішенні термін. У разі неодержання від Держфінмоніторингу України рішення про подальше зупинення такої операції протягом двох робочих днів, на які зупинено проведення вказаної фінансової операції, працівники суб'єкта первинного фінансового моніторингу поновлюють проведення цієї фінансової операції;
- у випадку, коли працівники суб'єкта первинного фінансового моніторингу, вирішують відмовити від забезпечення здійснення фінансової операції, що підлягає обов'язковому або внутрішньому фінансовому моніторингу згідно з цим Законом, вони зобов'язані повідомити Держфінмоніторингу України про осіб, що здійснюють зазначену фінансову операцію, та її характер;
- надавати Держфінмоніторингу України, у порядку встановленому Кабінетом Міністрів України, інформацію про фінансову операцію, що підлягає обов'язковому фінансовому моніторингу, не пізніше ніж протягом трьох робочих днів з моменту її реєстрації;
- не пізніше першого подання інформації про фінансову операцію, що підлягає обов'язковому або внутрішньому фінансовому моніторингу згідно з цим Законом, надіслати до Держфінмоніторингу України картку реєстрації суб'єкта первинного фінансового моніторингу встановленої форми (форма 1-ФМ), що використовується для подальшої ідентифікації Держфінмоніторингом України суб'єкта первинного фінансового моніторингу. У разі зміни реквізитів суб'єкта, що зазначені у картці, він має повідомити Держфінмоніторинг України про такі зміни протягом трьох робочих днів з моменту їх настання;
- сприяти суб'єктам державного фінансового моніторингу з питань проведення аналізу фінансових операцій, що підлягають обов'язковому або внутрішньому фінансовому моніторингу;
- сприяти працівникам Держфінмоніторингу України у проведенні аналізу фінансових операцій, що підлягають обов'язковому фінансовому моніторингу;
- надавати відповідно до законодавства додаткову інформацію на запит Держфінмоніторингу України, пов'язану з фінансовими операціями, що стали об'єктом фінансового моніторингу, в тому числі таку, що становить банківську та комерційну таємницю, не пізніше, ніж протягом трьох робочих днів з моменту отримання запиту;
- надавати на вимогу Держфінмоніторингу України інформацію (у тому числі таку, що становить банківську або комерційну таємницю) необхідну для виконання запиту відповідного органу іноземної держави, якщо вимога містить посилання на номер та дату реєстрації цього запиту у відповідному реєстрі Держфінмоніторингу України;
- вживати заходів щодо запобігання розголошенню (у тому числі особам, стосовно фінансових операцій яких проводиться перевірка) інформації, яка надається Держфінмоніторингу України, та іншої інформації з питань фінансового моніторингу (в тому числі про факт подання такої інформації);
- забезпечувати захист інформації при її передачі в Держфінмоніторинг України у відповідності до законодавства України.

5.3. Взаємодія між суб'єктами первинного фінансового моніторингу

Суб'єкти первинного фінансового моніторингу здійснюють взаємодію в сфері протидії відмиванню коштів та фінансуванню тероризму у двох випадках.

По-перше, якщо один суб'єкт первинного фінансового моніторингу виступає як клієнт іншого суб'єкта, то стосовно такого клієнта здійснюються всі заходи внутрішнього фінансового моніторингу, передбачені законодавством.

Єдиний виняток з цього правила стосується укладення угод між банками, зареєстрованими в Україні, — в цьому випадку ідентифікації клієнта не вимагається.

По-друге, у випадках, чітко передбачених законодавством, суб'єкт первинного фінансового моніторингу має право звернутись до іншого суб'єкта первинного фінансового моніторингу з пропозицією щодо перевірки ідентифікації свого клієнта.

Так, згідно з ст.64 Закону України «Про банки і банківську діяльність»:

Для ідентифікації і вжиття заходів, достатніх, на думку банку, для підтвердження особи клієнта – юридичної особи та для забезпечення спроможності банку виконувати правила внутрішнього фінансового моніторингу та програми його здійснення, у тому числі щодо виявлення фінансових операцій, що мають сумнівний характер, банк має право витребувати передбачену законодавством інформацію, яка стосується ідентифікації цієї особи та її керівників, у органів державної влади, які здійснюють нагляд та/або контроль за діяльністю цієї юридичної особи, банків, інших юридичних осіб, а також здійснювати передбачені законодавством заходи щодо збору такої інформації з інших джерел. Вказані органи державної влади, банки, інші юридичні особи зобов'язані протягом десяти робочих днів з дня отримання запиту безоплатно надати банку таку інформацію.

Відповідно до ст.18 Закону України «Про фінансові послуги та регулювання ринку фінансових послуг»:

Для ідентифікації і вжиття заходів, передбачених законодавством для підтвердження особи клієнта - юридичної особи та для забезпечення спроможності фінансової установи виконувати правила внутрішнього фінансового моніторингу та програми його здійснення, у тому числі щодо виявлення фінансових операцій, що мають сумнівний характер, фінансова установа має право витребувати передбачену законодавством інформацію, яка стосується ідентифікації цієї особи та її керівників, у органів державної влади, які здійснюють нагляд та/або контроль за діяльністю цієї юридичної особи, банків, інших юридичних осіб, а також здійснювати передбачені законодавством заходи щодо збору такої інформації з інших джерел. Вказані органи державної влади, банки, інші юридичні особи зобов'язані протягом десяти робочих днів з дня отримання запиту безоплатно надати фінансовій установі таку інформацію.

Для ідентифікації клієнта – фізичної особи та вжиття заходів, передбачених законодавством для підтвердження його особи, фінансова установа має право витребувати інформацію про нього в органів державної влади, банків, інших юридичних осіб, а також здійснювати передбачені законодавством заходи щодо збору такої інформації про цю особу, яка є необхідною для виконання правил внутрішнього фінансового моніторингу та програм його здійснення, у тому числі щодо виявлення фінансових операцій, що мають сумнівний характер. Вказані органи державної влади, банки, інші юридичні особи зобов'язані протягом десяти робочих днів з дня отримання запиту безоплатно надати фінансовій установі таку інформацію.

Відповідно до п.6.5 Положення про здійснення фінансового моніторингу учасниками ринку цінних паперів, затвердженого рішенням Державної комісії з цінних паперів та фондового ринку від 4 жовтня 2005 року № 538:

Учасник торгів має надавати відомості про особу, від імені якої здійснюється фінансова операція або яка є вигодоодержувачем, які витребує суб'єкт первинного фінансового моніторингу-організатор торгівлі, з метою виконання вимог законодавства, що регулює відносини у сфері запобігання легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом.

5.4. Суб'єкти державного фінансового моніторингу, які відповідно до законодавства виконують функції регулювання та нагляду за суб'єктами первинного фінансового моніторингу, їх обов'язки та повноваження

Законом України «Про запобігання та протидію легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом» визначено, що до суб'єктів державного фінансового моніторингу, які відповідно до законодавства виконують функції регулювання та нагляду за суб'єктами первинного фінансового моніторингу, належать:

- ❖ Національний банк України;
- ❖ Державна комісія з цінних паперів та фондового ринку;
- ❖ Державна комісія з регулювання ринків фінансових послуг України.

Зазначені суб'єкти державного фінансового моніторингу зобов'язані:

- вимагати від суб'єктів первинного фінансового моніторингу виконання завдань та обов'язків, передбачених цим Законом;
- провадити перевірку стану організації професійної підготовки працівників та керівників підрозділів, відповідальних за проведення внутрішнього фінансового моніторингу, вживати заходів, передбачених цим Законом;
- під час здійснення нагляду перевіряти виконання вимог актів законодавства з питань запобігання та протидії легалізації (відмиванню) доходів та фінансуванню тероризму, вживати в установленому законодавством порядку заходів, передбачених цим Законом;
- інформувати Державний комітет фінансового моніторингу України про виявлені випадки порушення законодавства суб'єктами первинного фінансового моніторингу;
- забезпечувати зберігання інформації, одержаної від суб'єктів первинного та державного фінансового моніторингу і правоохоронних органів;
- забезпечувати обмін інформацією, що передається згідно з вимогами цим Законом, її розкриття та захист відповідно до законодавства, враховуючи, що вона є такою, що має обмежений доступ;
- погоджувати з Державним комітетом фінансового моніторингу України будь-які нормативні документи, що стосуються питань, пов'язаних з виконанням вимог цього Закону;
- надавати Державному комітету фінансового моніторингу України інформацію і документи, необхідні для виконання покладених на нього завдань (за винятком інформації щодо особистого життя громадян), в порядку, визначеному законодавством;
- визначати порядок зупинення проведення фінансової операції, якщо її учасником або вигодоодержувачем за нею є особа, яку включено до переліку осіб, пов'язаних із здійсненням терористичної діяльності;
- погоджувати порядок доведення Державним комітетом фінансового моніторингу України до суб'єктів первинного фінансового моніторингу переліку осіб, пов'язаних із здійсненням терористичної діяльності;
- здійснювати міжнародне співробітництво з відповідними державними органами іноземних держав щодо обміну досвідом та інформацією з питань регулювання та нагляду за діяльністю фінансових установ у сфері запобігання та протидії легалізації (відмиванню) доходів та фінансуванню тероризму відповідно до міжнародних договорів України;
- у межах своєї компетенції забезпечувати співробітництво з Групою з розробки фінансових заходів боротьби з відмиванням грошей (ФАТФ), Егмонтською групою та іншими міжнародними організаціями, діяльність яких спрямована на забезпечення міжнародного співробітництва у сфері запобігання та протидії легалізації (відмиванню) доходів та фінансуванню тероризму.

Крім наведеного, Національним банком України встановлюється для банків:

- порядок реєстрації фінансової операції, що відповідно до Закону України «Про запобігання та протидію легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом» підлягає фінансовому моніторингу;
- порядок надання Державному комітету фінансового моніторингу України інформації про фінансову операцію, що підлягає обов'язковому фінансовому моніторингу.

Підсумовуючи наведене, необхідно зазначити, що саме вказані суб'єкти державного фінансового моніторингу, які відповідно до законодавства виконують функції регулювання та нагляду за суб'єктами первинного фінансового моніторингу, вимагають від останніх та провадять перевірку виконання ними вимог актів законодавства з питань запобігання та протидії легалізації (відмиванню) доходів та фінансуванню тероризму, у разі наявності порушень вживають до них заходів впливу, а також проводять перевірку професійної підготовки працівників відповідальних за проведення внутрішнього фінансового моніторингу, у порядку та на підставі нормативних документів затверджених вказаними суб'єктами державного фінансового моніторингу, перелік яких буде наведений пізніше.

5.5. Завдання, функції та права Державного комітету фінансового моніторингу України

Державний комітет фінансового моніторингу України (далі – Держфінмоніторинг України) є центральним органом виконавчої влади із спеціальним статусом, діяльність якого спрямовується і координується Кабінетом Міністрів України.

Держфінмоніторинг України є спеціальним уповноваженим органом виконавчої влади з питань фінансового моніторингу.

Держфінмоніторинг України:

- здійснює реалізацію покладених на нього завдань у регіонах через утворені ним відповідні структурні підрозділи;
- під час виконання покладених на нього завдань взаємодіє з іншими центральними та місцевими органами виконавчої влади, іншими державними органами, органами місцевого самоврядування, об'єднаннями громадян, а також з компетентними органами іноземних держав та міжнародними організаціями;
- може утворюватися навчально-методичний центр з метою здійснення перепідготовки та підвищення кваліфікації спеціалістів у сфері запобігання та протидії легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, і фінансуванню тероризму при Держфінмоніторингу України;
- може утворювати наукові, науково-консультативні та інші дорадчі органи для розгляду наукових рекомендацій та інших пропозицій щодо головних напрямів розвитку системи запобігання та протидії легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, і фінансуванню тероризму в Держфінмоніторингу України.

Завдання, функції та права Державного комітету фінансового моніторингу України визначені Указом Президента України «Про Положення про Державний комітет фінансового моніторингу України», Законом України «Про запобігання та протидію легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом», Постановою Кабінету Міністрів України «Про затвердження Положення про Державний комітет фінансового моніторингу України».

Завданнями Держфінмоніторингу України є:

- збір, обробка і аналіз інформації про фінансові операції, що підлягають обов'язковому фінансовому моніторингу;
- участь у реалізації державної політики у сфері запобігання та протидії легалізації (відмиванню) доходів і фінансуванню тероризму;
- створення та забезпечення функціонування єдиної державної інформаційної системи у сфері запобігання та протидії легалізації (відмиванню) доходів і фінансуванню тероризму;
- налагодження співробітництва, взаємодії та інформаційного обміну з органами державної влади, компетентними органами іноземних держав та міжнародними організаціями в зазначеній сфері;
- забезпечення представництва України в установленому порядку в міжнародних організаціях з питань запобігання та протидії легалізації (відмиванню) доходів і фінансуванню тероризму.

Держфінмоніторинг України відповідно до покладених на нього завдань:

- забезпечує ведення обліку фінансових операцій, що мають ознаки таких, що підлягають фінансовому моніторингу, в установленому законодавством порядку;
- за наявності достатніх підстав, що фінансова операція може бути пов'язана з легалізацією (відмиванням) доходів або фінансуванням тероризму, надає до правоохоронних органів, згідно з компетенцією, відповідні узагальнені матеріали;
- сприяє виявленню в фінансових операціях ознак використання доходів, одержаних злочинним шляхом;
- співпрацює з органами виконавчої влади, іншими державними органами, завданнями яких є запобігання та протидія легалізації (відмиванню) доходів і фінансуванню тероризму;
- співпрацює з центральними органами виконавчої влади та іншими державними органами, які відповідно до законодавства виконують функції регулювання і нагляду за діяльністю суб'єктів первинного фінансового моніторингу, а також іншими державними органами з питань запобігання та протидії легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, і фінансуванню тероризму;

- узагальнює одержану від правоохоронних та інших державних органів інформацію, що стосується легалізації (відмивання) доходів, одержаних злочинним шляхом, аналізує динаміку розвитку негативних тенденцій у цій сфері, досліджує методи та фінансові схеми легалізації (відмивання) доходів, одержаних злочинним шляхом, і фінансування тероризму, розробляє та подає в установленому порядку пропозиції щодо вдосконалення законодавства у цій сфері;
- вносить пропозиції щодо розробки законодавчих актів, в установленому порядку бере участь у підготовці інших нормативно-правових актів з питань запобігання та протидії легалізації (відмиванню) доходів і фінансуванню тероризму;
- розробляє комплексні програми запобігання та протидії легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, і фінансуванню тероризму;
- бере участь у розробленні проекту Програми діяльності Кабінету Міністрів України та її реалізації;
- погоджує проекти нормативно-правових актів центральних органів виконавчої влади та інших державних органів, які відповідно до закону виконують функції регулювання і нагляду за діяльністю суб'єктів первинного фінансового моніторингу, з питань запобігання та протидії легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, і фінансуванню тероризму;
- бере участь у міжнародному співробітництві з питань запобігання та протидії легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, і фінансуванню тероризму, вивчає, узагальнює та поширює світовий досвід з цих питань;
- відповідно до міжнародних договорів України або за принципом взаємності здійснює міжнародне співробітництво з відповідними органами іноземних держав у частині обміну досвідом та інформацією, яка стосується запобігання та протидії легалізації доходів, одержаних злочинним шляхом, та фінансування тероризму;
- надає відповідному органу іноземної держави інформації з обмеженим доступом, за умови забезпечення останнім тотожного національного режиму її захисту та використання виключно для цілей кримінального судочинства у справах про легалізацію (відмивання) доходів, одержаних злочинним шляхом, або фінансування тероризму;
- у межах своєї компетенції забезпечує співробітництво з Групою з розробки фінансових заходів боротьби з відмиванням грошей (ФАТФ), Егмонтською групою та іншими міжнародними організаціями, діяльність яких спрямована на забезпечення міжнародного співробітництва у сфері запобігання та протидії легалізації (відмиванню) доходів та фінансуванню тероризму;
- бере участь за дорученням Кабінету Міністрів України у підготовці міжнародних договорів України з питань запобігання та протидії легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, і фінансуванню тероризму, забезпечує їх реалізацію;
- здійснює відповідно до законодавства функції з управління об'єктами державної власності, що належать до сфери його управління;
- організовує проведення нарад, семінарів, конференцій з питань запобігання та протидії легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, і фінансуванню тероризму;
- проводить аналіз ефективності заходів, що вживаються суб'єктами первинного фінансового моніторингу для запобігання та протидії легалізації (відмиванню) доходів і фінансуванню тероризму;
- здійснює методичне забезпечення в сфері запобігання та протидії легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, і фінансуванню тероризму суб'єктів первинного фінансового моніторингу, а також центральних органів виконавчої влади та інших державних органів, які відповідно до законодавства виконують функції регулювання та нагляду за такими суб'єктами, та координує заходи, що проводяться ними в цій сфері;
- здійснює координацію діяльності суб'єктів первинного фінансового моніторингу з питань запобігання та протидії легалізації (відмиванню) доходів і фінансуванню тероризму;
- встановлює кваліфікаційні вимоги до осіб, які призначаються відповідальними за проведення внутрішнього фінансового моніторингу;
- надає роз'яснення щодо прийнятих Держфінмоніторингом України нормативно-правових актів у сфері запобігання та протидії легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, і фінансуванню тероризму;
- отримує від органів виконавчої влади, органів місцевого самоврядування, суб'єктів господарювання на запит інформацію, необхідну для реалізації покладених на нього завдань;
- виконує інші функції, що впливають з покладених на нього завдань.

Держфінмоніторинг України має право:

- одержувати в установленому законодавством порядку від правоохоронних органів, до яких надходять узагальнені матеріали про фінансові операції, інформацію про хід опрацювання та вжиття відповідних заходів на підставі зазначених матеріалів;
- одержувати в установленому законодавством порядку від центральних органів виконавчої влади та Національного банку України, які, згідно з Законом України «Про запобігання та протидію легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом», одержують узагальнені матеріали про фінансові операції від Уповноваженого органу, інформацію про хід опрацювання та вжиття відповідних заходів на підставі отриманих матеріалів;
- одержувати в установленому законодавством порядку інформацію необхідну для виконання покладених на нього завдань (в тому числі ту, що становить банківську або комерційну таємницю, та копії документів, що її підтверджують), зокрема про випадки порушення законодавства суб'єктами первинного фінансового моніторингу, від центральних органів виконавчої влади та інших державних органів, які відповідно до закону виконують функції регулювання і нагляду за діяльністю суб'єктів первинного фінансового моніторингу, правоохоронних органів, інших державних органів, органів місцевого самоврядування, а також безоплатно від підприємств, установ та організацій незалежно від форми власності;
- здійснювати в установленому законодавством порядку доступ, у тому числі автоматизований, до баз даних суб'єктів державного фінансового моніторингу, центральних органів виконавчої влади та інших державних органів;
- укладати в установленому законодавством порядку міжнародні договори міжвідомчого характеру з компетентними органами іноземних держав з питань співробітництва у сфері запобігання та протидії легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, і фінансуванню тероризму;
- здійснювати обмін інформацією з компетентними органами іноземних держав;
- брати участь у міжнародних конференціях, симпозиумах, семінарах, зустрічах, нарадах з питань, що належать до його компетенції;
- видавати нормативно-правові акти, необхідні для виконання ним завдань та функцій, передбачених статтею 13 Закону України «Про запобігання та протидію легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом»;
- видавати накази, організовувати і контролювати їх виконання, в межах своїх повноважень на основі та на виконання актів законодавства;
- одержувати в установленому законодавством порядку від суб'єктів первинного фінансового моніторингу необхідну для виконання покладених на нього завдань інформацію (в тому числі копії документів, що її підтверджують), пов'язану з фінансовими операціями, що стали об'єктом фінансового моніторингу, зокрема щодо осіб, які здійснюють такі операції;
- одержувати необхідну для виконання запиту відповідного органу іноземної держави інформацію (у тому числі таку, що становить банківську або комерційну таємницю) в органів державної влади, підприємств, установ та організацій, з зазначенням у вимозі номеру та дати реєстрації цього запиту органу іноземної держави у відповідному реєстрі Держфінмоніторингу України;
- залучати до розгляду питань, що належать до його компетенції, спеціалістів центральних і місцевих органів виконавчої влади, підприємств, установ та організацій (за погодженням з їх керівниками).

Стосовно питань забезпечення належного здійснення внутрішнього фінансового моніторингу суб'єктами первинного фінансового моніторингу, найбільш важливі завдання, функції та права Державного комітету фінансового моніторингу України полягають у тому, що Держфінмоніторинг України:

- здійснює координацію та методичне забезпечення діяльності суб'єктів первинного фінансового моніторингу з питань запобігання та протидії легалізації (відмиванню) доходів і фінансуванню тероризму, надає роз'яснення щодо прийнятих Держфінмоніторингом України нормативно-правових актів у сфері запобігання та протидії легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, і фінансуванню тероризму;
- провадить аналіз ефективності заходів, що вживаються суб'єктами первинного фінансового моніторингу для запобігання та протидії легалізації (відмиванню) доходів і фінансуванню тероризму, організовує проведення нарад, семінарів, конференцій з питань запобігання та протидії легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, і фінансуванню тероризму;

- формує та доводиться до відома суб'єктів первинного фінансового моніторингу перелік осіб, пов'язаних із здійсненням терористичної діяльності;
- одержує від суб'єктів первинного фінансового моніторингу повідомлення про зупинення проведення фінансової операції та може прийняти рішення про подальше зупинення фінансової операції, якщо її учасником або вигодоодержувачем за нею є особа, яку включено до переліку осіб, пов'язаних із здійсненням терористичної діяльності на строк до п'яти робочих днів, про що зобов'язаний невідкладно повідомити суб'єкта первинного фінансового моніторингу;
- одержує від суб'єктів первинного фінансового моніторингу повідомлення про фінансові операції, що мають ознаки таких, що підлягають фінансовому моніторингу та забезпечує ведення обліку цих фінансових операцій в установленому законодавством порядку;
- після одержання належним чином оформленого повідомлення про фінансову операцію та взяття інформації на облік повідомляє про це відповідного суб'єкта первинного фінансового моніторингу, його відокремлений підрозділ протягом трьох робочих днів після взяття на облік. Взяття на облік фінансових операцій проводиться Держфінмоніторингом України після перевірки інформації на відповідність вимогам щодо її надання, але не пізніше робочого дня, що настає після одержання повідомлення;
- у разі коли повідомлення про фінансову операцію не відповідає встановленій формі або не містить необхідних відомостей, Держфінмоніторинг України має право відмовитися від взяття на облік такого повідомлення, про що сповіщає відповідному суб'єкту первинного фінансового моніторингу, його відокремленому підрозділу протягом трьох робочих днів після одержання повідомлення;
- видає нормативно-правові акти, стосовно встановлення програм здійснення та правил проведення внутрішнього фінансового моніторингу;
- видає нормативно-правові акти стосовно призначення суб'єктом первинного фінансового моніторингу працівника відповідального за проведення внутрішнього фінансового моніторингу та встановлює кваліфікаційні вимоги до них;
- видає нормативно-правові акти стосовно затвердження форми реєстру фінансові операції, що підлягають фінансовому моніторингу, який веде суб'єкт первинного фінансового моніторингу;
- видає нормативно-правові акти стосовно встановлення форми обліку та подання інформації, пов'язаної з проведенням фінансового моніторингу для суб'єктів первинного фінансового моніторингу;
- видає нормативно-правові акти стосовно встановлення форми запиту Держфінмоніторингу України до суб'єктів первинного фінансового моніторингу про надання додаткової інформації, пов'язаної з фінансовими операціями, що стали об'єктом фінансового моніторингу, необхідної для виконання покладених на нього завдань;
- видає нормативно-правові акти стосовно визначення вимог до подання інформації, довідники кодів, канали зв'язку для передачі інформації суб'єктами первинного фінансового моніторингу Держфінмоніторингу України;
- видає нормативно-правові акти стосовно встановлення форми повідомлення про взяття інформації про фінансову операцію на облік та відмову у взятті на облік Держфінмоніторингом України.

Далі буде наведений перелік чинних нормативно-правових актів Державного комітету фінансового моніторингу України (Державного департаменту фінансового моніторингу в період до 01. 01. 2005 року), які стосуються здійснення внутрішнього фінансового моніторингу суб'єктами первинного фінансового моніторингу, та надані коментарі та поради стосовно застосування їх положень.

5.6. Взаємодія суб'єктів державного фінансового моніторингу, правові засади

Національна система протидії відмиванню коштів та фінансуванню тероризму побудована таким чином, що основна взаємодія здійснюється між Держфінмоніторингом України та іншими суб'єктами державного фінансового моніторингу.

Відповідно до ст. 10 Закону України «Про запобігання та протидію легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом», суб'єкти державного фінансового моніторингу – регулятори (НБУ, ДКЦПФР, Держфінпослуг), зобов'язані:

- під час здійснення нагляду перевіряти виконання вимог актів законодавства з питань запобігання та протидії легалізації (відмиванню) доходів та фінансуванню тероризму, вживати в установленому законодавством порядку заходів, передбачених цим Законом;
- інформувати Уповноважений орган про виявлені випадки порушення законодавства суб'єктами первинного фінансового моніторингу;
- забезпечувати зберігання інформації, одержаної від суб'єктів первинного та державного фінансового моніторингу і правоохоронних органів;
- погоджувати з Уповноваженим органом будь-які нормативні документи, що стосуються питань, пов'язаних з виконанням вимог цього Закону;
- надавати Уповноваженому органу інформацію і документи, необхідні для виконання покладених на нього завдань (за винятком інформації щодо особистого життя громадян), в порядку, визначеному законодавством.

Що стосується Держфінмоніторингу України, то відповідно до ст. 13 Закону України «Про запобігання та протидію легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом», він співпрацює з органами виконавчої влади, іншими державними органами, завданнями яких є запобігання та протидія легалізації (відмиванню) доходів і фінансуванню тероризму.

При цьому, відповідно до ст. 8 зазначеного Закону, Держфінмоніторингу заборонено передавати будь-кому одержану від суб'єктів первинного фінансового моніторингу інформацію, яка містить комерційну чи банківську таємницю, за винятком випадків, передбачених ст. 13 цього Закону (тобто випадків передачі узагальнених матеріалів про операції, що можуть бути пов'язані з відмиванням коштів та/або фінансуванням тероризму, та обміну інформацією з фінансовими розвідками інших країн).

Також взаємодія між суб'єктами державного фінансового моніторингу здійснюється в межах МРГ.

5.7. Єдина державна інформаційна система

Відповідно до ст. 13 Закону України «Про запобігання та протидію легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом» Держфінмоніторинг України забезпечує створення та забезпечення функціонування єдиної державної інформаційної системи у сфері запобігання та протидії легалізації (відмиванню) доходів і фінансуванню тероризму.

Постановою Кабінету Міністрів України «Про Єдину державну інформаційну систему у сфері запобігання та протидії легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, і фінансуванню тероризму» від 10.12.2003 №1896 було затверджено положення про систему та програму її створення.

Створення системи спрямовано на забезпечення:

- подальшого розвитку системи протидії легалізації злочинних доходів і фінансуванню тероризму, виконання вимог Сорока рекомендацій Групи з розробки фінансових заходів боротьби з відмиванням грошей (ФАТФ);
- створення цілісної системи інформаційної взаємодії державних органів, інших суб'єктів національної системи боротьби з легалізацією злочинних доходів і фінансуванням тероризму;
- створення єдиного інформаційного простору для забезпечення комплексного аналізу інформації про доходи, одержані злочинним шляхом, виявлення механізмів їх легалізації, запобігання відмиванню (легалізації) таких доходів і фінансуванню тероризму.

Система забезпечує:

- збір, накопичення, систематизацію, аналіз та узагальнення інформації в сховищі даних;
- виявлення фактів маскуванню незаконного походження доходів, виявлення їх справжнього характеру і джерел одержання, місцезнаходження і переміщення, а також напрямів використання;
- двосторонні інформаційно-телекомунікаційні зв'язки між державними органами, передачу інформації між ними, оперативне інформування та оповіщення;
- здійснення електронного документообігу між державними органами, об'єднаними в Єдиній інформаційній системі;

- аналіз ситуацій і подій, що стосуються фінансового моніторингу, виявлення тенденцій і закономірностей їх розвитку;
- підтримку прийняття управлінських рішень;
- організацію та виконання контрольних заходів, документування їх результатів, контроль за виконанням прийнятих рішень.

Фактично система надає Держфінмоніторингу України можливість доступу в онлайн-режимі до баз даних державних органів – учасників системи та, відповідно, можливість співставляти інформацію з повідомлень суб'єктів первинного фінансового моніторингу з інформацією державних органів.

Основними суб'єктами Єдиної інформаційної системи є Держфінмоніторинг, Державна комісія з цінних паперів та фондового ринку, Державна комісія з регулювання ринків фінансових послуг України, Національний банк, СБУ, МВС, Мін'юст, Мінекономіки, Мінфін, Державна податкова адміністрація, Держмитслужба, Адміністрація Держприкордонслужби, Фонддержавного майна, Голова КРУ, Держкомзв'язку, Держкомстат, Держпідприємництво, Держкомзем.

Суб'єктами Єдиної інформаційної системи можуть бути інші державні органи, а також підприємства, установи та організації, на яких покладається подання інформації до Єдиної інформаційної системи.

5.8. Співпраця з міжнародними організаціями та міжнародне співробітництво суб'єктів державного фінансового моніторингу

Міжнародне співробітництво у запобіганні та протидії легалізації (відмиванню) доходів і фінансуванню тероризму здійснюється відповідно до Конвенції про відмивання, пошук, арешт та конфіскацію доходів, одержаних злочинним шляхом (1990 рік), інших міжнародних договорів України, цього Закону, інших нормативно-правових актів.

Відмова або відстрочення у задоволенні запиту стосовно міжнародного співробітництва у запобіганні і протидії легалізації (відмиванню) доходів і фінансуванню тероризму здійснюються лише на підставі та за умови виконання положень Конвенції про відмивання, пошук, арешт та конфіскацію доходів, одержаних злочинним шляхом (1990 рік).

Суб'єкти державного фінансового моніторингу здійснюють міжнародне співробітництво у запобіганні та протидії легалізації (відмиванню) доходів і фінансуванню тероризму наступним шляхом:

❖ Національний банк України, Державна комісія з цінних паперів та фондового ринку, Державна комісія з регулювання ринків фінансових послуг України здійснюють міжнародне співробітництво з відповідними державними органами іноземних держав щодо обміну досвідом та інформацією з питань регулювання та нагляду за діяльністю фінансових установ у сфері запобігання та протидії легалізації (відмиванню) доходів та фінансуванню тероризму відповідно до міжнародних договорів України;

❖ Державний комітет фінансового моніторингу України, Національний банк України, Державна комісія з цінних паперів та фондового ринку, Державна комісія з регулювання ринків фінансових послуг України у межах своєї компетенції забезпечують співробітництво з Групою з розробки фінансових заходів боротьби з відмиванням грошей (ФАТФ), Егмонтською групою та іншими міжнародними організаціями, діяльність яких спрямована на забезпечення міжнародного співробітництва у сфері запобігання та протидії легалізації (відмиванню) доходів та фінансуванню тероризму;

❖ Державний комітет фінансового моніторингу України бере участь у міжнародному співробітництві з питань запобігання та протидії легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, і фінансуванню тероризму, вивчає, узагальнює та поширює світовий досвід з цих питань, налагоджує співробітництво, взаємодію та інформаційний обмін з органами державної влади, компетентними органами іноземних держав та міжнародними організаціями, забезпечує представництво України в установленому порядку в міжнародних організаціях з питань запобігання та протидії легалізації (відмиванню) доходів і фінансуванню тероризму, бере участь у міжнародних конференціях, симпозіумах, семінарах, зустрічах, нарадах з питань, що належать до його компетенції, укладає в установленому

законодавством порядку міжнародні договори міжвідомчого характеру з компетентними органами іноземних держав з питань співробітництва у сфері запобігання та протидії легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, і фінансуванню тероризму, відповідно до міжнародних договорів України або за принципом взаємності здійснює міжнародне співробітництво з відповідними органами іноземних держав у частині обміну досвідом та інформацією, яка стосується запобігання та протидії легалізації доходів, одержаних злочинним шляхом, та фінансування тероризму, надає відповідному органу іноземної держави інформації з обмеженим доступом, за умови забезпечення останнім тотального національного режиму її захисту та використання виключно для цілей кримінального судочинства у справах про легалізацію (відмивання) доходів, одержаних злочинним шляхом, або фінансування тероризму.

5.9. Відповідальність за порушення вимог законодавства про запобігання та протидію легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, під час проведення фінансового моніторингу, та умови звільнення від відповідальності за розкриття інформації, яка містить банківську чи комерційну таємницю, та за шкоду, заподіяну юридичним і фізичним особам, у зв'язку зі здійсненням фінансового моніторингу

Законом України «Про запобігання та протидію легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом» передбачено, що особи, винні у порушенні вимог цього Закону, несуть кримінальну, адміністративну та цивільно-правову відповідальність згідно із законом, а також вказані особи можуть бути позбавлені права провадити певні види діяльності згідно із законодавством.

У відповідності до ст. 209¹ Кримінального Кодексу України:

- повторне умисне неподання інформації про фінансові операції або повторне умисне подання завідомо недостовірної інформації про фінансові операції, які підлягають внутрішньому або об'єктивному фінансовому моніторингу, Держфінмоніторингу України, карається штрафом від однієї до двох тисяч неоподатковуваних мінімумів доходів громадян або обмеженням волі на строк до двох років, або позбавленням волі на той самий строк, з позбавленням права обіймати певні посади або займатися певною діяльністю на строк до трьох років.
- незаконне розголошення у будь-якому вигляді інформації, яка надається Держфінмоніторингу України, особою, якій ця інформація стала відома у зв'язку з професійною або службовою діяльністю, карається штрафом від двох до трьох тисяч неоподатковуваних мінімумів доходів громадян або обмеженням волі на строк до трьох років, або позбавленням волі на той самий строк, з позбавленням права обіймати певні посади або займатися певною діяльністю на строк до трьох років.

У відповідності до ст. 166⁹ Кодексу України про адміністративні правопорушення:

- порушення вимог щодо ідентифікації особи, яка здійснює фінансову операцію, порушення порядку реєстрації фінансових операцій, що підлягають фінансовому моніторингу, неподання, несвоєчасне подання або подання недостовірної інформації про такі фінансові операції Держфінмоніторингу України, а також невиконання вимог щодо зберігання документів, які стосуються ідентифікації осіб, що здійснюють фінансові операції, та документації щодо проведених ними фінансових операцій, тягне за собою накладення штрафу на посадових осіб суб'єктів первинного фінансового моніторингу від п'ятдесяти до ста неоподатковуваних мінімумів доходів громадян;
- розголошення інформації, яка надається Держфінмоніторингу України, або факту надання такої інформації тягне за собою накладення штрафу від ста до трьохсот неоподатковуваних мінімумів доходів громадян.

У відповідності до ст. 17 Закону України «Про запобігання та протидію легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом»:

- у разі невиконання (неналежного виконання) суб'єктом первинного фінансового моніторингу вимог цього Закону до нього може застосовуватися в порядку, встановленому законодавством, штраф у розмірі до однієї тисячі неоподатковуваних мінімумів доходів громадян, а у випадку відсутності згоди щодо сплати штрафу рішення про накладення штрафу чи у його відмові приймається судом за

поданням органу, що регулює діяльність суб'єкта первинного фінансового моніторингу та надає ліцензії або інший спеціальний дозвіл;

- неодноразове порушення суб'єктами первинного фінансового моніторингу вимог цього Закону тягне за собою за рішенням суду обмеження, тимчасове припинення дії та позбавлення ліцензії чи іншого спеціального дозволу на право провадження певних видів діяльності в порядку, встановленому законодавством.

Одночасно, при виконанні вимог Закону України «Про запобігання та протидію легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом» суб'єкту первинного фінансового моніторингу та його працівникам необхідно враховувати, що цей закон містить такі застереження і вимоги:

- суб'єкт первинного фінансового моніторингу на підставі та на виконання цього Закону зобов'язаний вживати заходів щодо запобігання розголошенню (у тому числі особам, стосовно фінансових операцій яких проводиться перевірка) інформації, яка надається Держфінмоніторингу України (в тому числі про факт подання такої інформації), та іншої інформації з питань фінансового моніторингу;
- працівникам суб'єктів первинного фінансового моніторингу, які надіслали Держфінмоніторингу України повідомлення про фінансову операцію, що підлягає згідно з цим Законом фінансовому моніторингу, забороняється повідомляти про це осіб, які здійснюють фінансову операцію, та будь-яких третіх осіб, внаслідок порушення цієї вимоги працівниками суб'єктів первинного фінансового моніторингу настає відповідальність, передбачена законами України;
- суб'єкти фінансового моніторингу, їх посадові особи та інші працівники не несуть відповідальності за шкоду, заподіяну юридичним і фізичним особам, у зв'язку з виконанням ними службових обов'язків під час проведення фінансового моніторингу, якщо вони діяли у межах завдань, обов'язків та у спосіб, що передбачені цим Законом;
- надання інформації суб'єктами первинного фінансового моніторингу Держфінмоніторингу України в установленому порядку не є порушенням банківської або комерційної таємниці, суб'єкти первинного фінансового моніторингу, їх посадові особи та інші працівники не несуть дисциплінарну, адміністративну, цивільно-правову та кримінальну відповідальність за надання Держфінмоніторингу України інформації про фінансову операцію, якщо вони діяли в межах цього Закону, навіть якщо такими діями заподіяно шкоду юридичним або фізичним особам, та за інші дії, пов'язані з виконанням цього Закону;
- інформація, що передається згідно з вимогами цього Закону, є такою, що має обмежений доступ. Обмін зазначеною інформацією, її розкриття та захист Держфінмоніторингу України, суб'єктами первинного фінансового моніторингу, органами виконавчої влади та Національного банку України, які відповідно до законодавства забезпечують регулювання та нагляд за діяльністю суб'єктів первинного фінансового моніторингу, здійснюється відповідно до законодавства.

Таким чином, враховуючи вищевказане, необхідно зауважити, що суб'єкти фінансового моніторингу, їх посадові особи та інші працівники можуть нести відповідальність за порушення вимог Закону України «Про запобігання та протидію легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом», також у випадку, якщо вони:

- діяли не у межах завдань, обов'язків та у спосіб, що передбачені цим Законом, під час проведення фінансового моніторингу та заподіяли шкоду, юридичним чи фізичним особам;
- не вжили заходів щодо запобігання розголошенню інформації з питань фінансового моніторингу;
- не виконували установлений порядок при наданні інформації, що містила банківську або комерційну таємницю;
- здійснювали передачу інформації з обмеженим доступом (яку вони передавали на виконання вимогами цього Закону) не у відповідності до законодавства.

Довідково. У відповідності до ст. 30 Закону України «Про інформацію»: інформація з обмеженим доступом за своїм правовим режимом поділяється на конфіденційну і таємну;

Конфіденційна інформація — це відомості, які знаходяться у володінні, користуванні або розпорядженні окремих фізичних чи юридичних осіб і поширюються за їх бажанням відповідно до передбачених ними умов. Громадяни, юридичні особи, які володіють інформацією професійного, ділового, ви-

робничого, банківського, комерційного та іншого характеру, одержаною на власні кошти, або такою, яка є предметом їх професійного, ділового, виробничого, банківського, комерційного та іншого інтересу і не порушує передбаченої законом таємниці, самостійно визначають режим доступу до неї, включаючи належність її до категорії конфіденційної, та встановлюють для неї систему (способи) захисту. Виняток становить інформація комерційного та банківського характеру.

- до таємної інформації належить інформація, що містить відомості, які становлять державну та іншу передбачену законом таємницю, розголошення якої завдає шкоди особі, суспільству і державі.

У відповідності до ст. ст. 231, 232 Кримінального Кодексу України:

- умисні дії, спрямовані на отримання відомостей, що становлять комерційну або банківську таємницю, з метою розголошення чи іншого використання цих відомостей, а також незаконне використання таких відомостей, якщо це спричинило істотну шкоду суб'єкту господарської діяльності, караються штрафом від двохсот до тисячі неоподатковуваних мінімумів доходів громадян або обмеженням волі на строк до п'яти років, або позбавленням волі на строк до трьох років;
- умисне розголошення комерційної або банківської таємниці без згоди її власника особою, якій ця таємниця відома у зв'язку з професійною або службовою діяльністю, якщо воно вчинене з корисливих чи інших особистих мотивів і завдало істотної шкоди суб'єкту господарської діяльності, карається штрафом від двохсот до п'ятисот неоподатковуваних мінімумів доходів громадян з позбавленням права обіймати певні посади чи займатися певною діяльністю на строк до трьох років, або виправними роботами на строк до двох років, або позбавленням волі на той самий строк.

Література

1. Указ Президента України від 24 грудня 2004 року № 1527/2004 «Про Положення про Державний комітет фінансового моніторингу України» (зі змінами та доповненнями).
2. Цивільний Кодекс України від 16 січня 2003 року № 435-IV (зі змінами та доповненнями).
3. Кримінальний Кодекс України від 5 квітня 2001 року № 2341-III (зі змінами та доповненнями).
4. Кодекс України про адміністративні правопорушення від 7 грудня 1984 року № 8073-X (зі змінами та доповненнями).
5. Закон України від 28 листопада 2002 року № 249-IV «Про запобігання та протидію легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом» (зі змінами та доповненнями).
6. Закон України від 12 липня 2001 року № 2664-III «Про фінансові послуги та державне регулювання ринків фінансових послуг» (зі змінами та доповненнями).
7. Закон України від 20 березня 2003 року № 638-IV «Про боротьбу з тероризмом» (зі змінами та доповненнями).
8. Закон України від 22 травня 2003 року № 852-IV «Про електронний цифровий підпис» (зі змінами та доповненнями).
9. Закон України від 7 березня 1996 року № 85/96-ВР «Про страхування» (зі змінами та доповненнями).
10. Закон України від 10 грудня 1997 року № 710/97-ВР «Про Національну депозитарну систему та особливості електронного обігу цінних паперів в Україні» (зі змінами та доповненнями).
11. Закон України від 15 березня 2001 року № 2299-III «Про інститути спільного інвестування (пайові та корпоративні інвестиційні фонди)» (зі змінами та доповненнями).
12. Закон України від 9 липня 2003 року № 1057-IV «Про недержавне пенсійне забезпечення» (зі змінами та доповненнями).
13. Закон України від 23 лютого 2006 року № 3480-IV «Про цінні папери та фондовий ринок» (зі змінами та доповненнями).
14. Закон України від 30 жовтня 1996 року № 448/96-ВР «Про державне регулювання ринку цінних паперів в Україні» (зі змінами та доповненнями).
15. Закон України від 2 жовтня 1992 року № 2657-XII «Про інформацію».
16. Постанови Кабінету Міністрів України від 10 січня 2002 року № 35 «Про утворення Державного департаменту фінансового моніторингу» (зі змінами та доповненнями).
17. Постанови Кабінету Міністрів України від 26 квітня 2003 року № 644 «Про затвердження Порядку реєстрації фінансових операцій суб'єктами первинного фінансового моніторингу» (зі змінами та доповненнями).

18. Постанова Кабінету Міністрів України від 20 листопада 2003 року № 1800 «Про затвердження Порядку проведення внутрішнього фінансового моніторингу суб'єктами господарювання, що провадять господарську діяльність з організації та утримання казино, інших гральних закладів, і ломбардами» (зі змінами та доповненнями).

19. Постанова Кабінету Міністрів України від 26 квітня 2003 року № 646 «Про затвердження Порядку взяття на облік Державним комітетом фінансового моніторингу фінансових операцій, що підлягають обов'язковому фінансовому моніторингу» (зі змінами та доповненнями).

20. Постанови Кабінету Міністрів України від 25 травня 2006 р. № 751 «Про затвердження Порядку формування переліку осіб, пов'язаних з терористичною діяльністю» (зі змінами та доповненнями).

21. Постанова Кабінету Міністрів України від 31.01.2007 № 100 «Про затвердження Положення про Державний комітет фінансового моніторингу України» (зі змінами та доповненнями).

22. Наказ Державного комітету фінансового моніторингу України від 19 квітня 2006 року № 74 «Про затвердження Порядку прийняття Державним комітетом фінансового моніторингу України рішення про подальше зупинення проведення фінансової операції, якщо її учасником або вигодоодержувачем за нею є особа, яку включено до переліку осіб, пов'язаних із здійсненням терористичної діяльності» (зі змінами та доповненнями).